

Brouckhoven

Brouckhoven; hoe oud is dat wapen eigenlijk?

Het wapen Van Brouc(k)hoven in het eerste en vierde kwartier van het wapen van de gelijknamige familie uit Leiden, toont drie gouden drielingsbalken op zwart. Deze drielingsbalken zijn van oorsprong oud-Kempisch en lijken sterk op het wapen van het kwartier Kempenland in de Meierij van Den Bosch. Maar hoe oud kan het wapen nu eigenlijk zijn? Een duik in de geschiedenis van Texandria en het oude graafschap Campinia Brabantica.

Drie zaligheden Eersel, Duisel, Steensel

Een tijdje al ben ik op zoek naar goede historische bronnen over de geschiedenis van het Kempenland. Tot waar strekte de territoriale indeling van het kwartier Kempenland. En hoe was de bestuurlijke indeling voordat er sprake was van de Meierij?

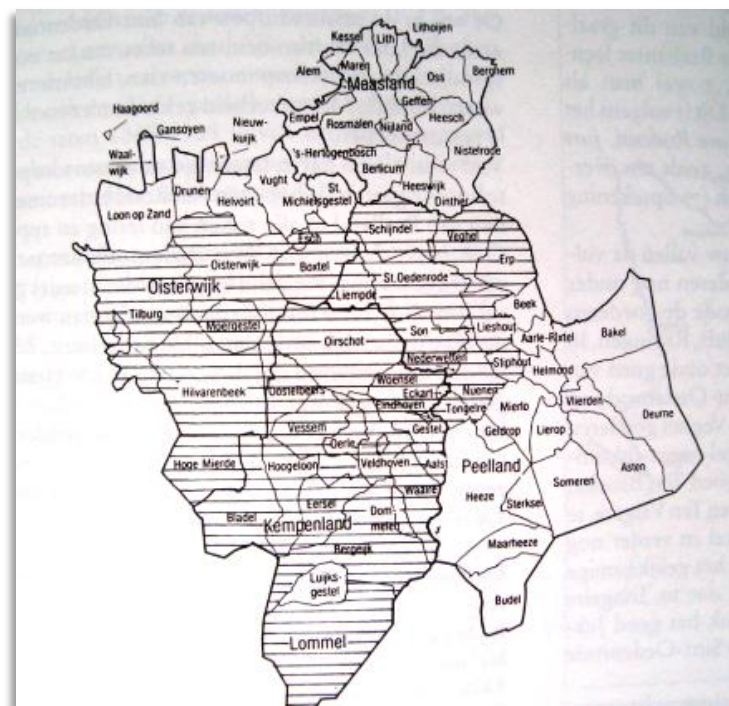
Op internet is weliswaar heel wat te vinden, maar fijnproevers worden toch keer op keer weer teruggeworpen op de ouderwetse bronnen, waaronder uiteraard boeken. Zo kwam het dat een Brabantse collega mij opmerkzaam maakte op de publicatie "Drie zaligheden, Eersel,

Duisel, Steensel, een bijdrage tot haar geschiedenis".¹ Het boek bevat een paar zeer interessante, uitstekend gedocumenteerde hoofdstukken over de vroege historie en de ontstaansgeschiedenis van Kempenland. Ook gaat het boek in op de historie van de drielingsbalken in het wapen van Eersel. In de volgende paragrafen zal ik daarom veel citeren uit dit boek.

Het graafschap Campinia Brabantica²

De naam Texandria wordt in de 12e eeuw vervangen door Campinia, althans het oostelijk deel van dit oude graafschap. De naam Campinia komen we bijvoorbeeld in westelijk Noord-Brabant nooit tegen, terwijl dit gebied toch voor een deel tot Texandria behoorde. Stephelinus schrijft in zijn "*Miraculi S. Trudonis*" omstreeks 1150 dat de gouw Texandria dan Campinia wordt genoemd en beschrijft de streek als een uitgestrekte vlakte, geblakerd door de zon en niet geschikt voor menselijk gebruik. Eveneens uit de 12e eeuw dateert een mogelijke naamsverklaring voor het woord "kempena", namelijk "*terra inculta*", woeste grond.³

Zowel de hertog van Brabant als de Graaf van Gelre bezaten rechten in het graafschap Texandria, dat dus omstreeks 1150 de naam Campinia kreeg. In de jaren 1203-1232 wist de hertog de graaf in de oude graafschap uit te schakelen en kon hij een vertegenwoordiger in dit nieuwe district van zijn hertogdom aanstellen: de schout van Campinia, die tevens de schout van zijn stad 's-Hertogenbosch was. Voor de (latere) Meierij valt de noordgrens van het gebied van de eninge van Campinia aan te geven langs Oisterwijk, Vught, Sint-Oedenrode en Veghel. Wij kunnen wel stellen dat het latere Kwartier van Kempenland en delen van de Kwartieren van Oisterwijk en Peelland tot *Campinia Brabantica* behoorden.

Gebied van het oude Campinia Brabantica
(bron: Drie zaligheden Eersel, Duisel, Steensel, p. 53)

¹ Drie zaligheden Eersel, Duisel, Steensel, een bijdrage tot haar geschiedenis, J. Spoorenberg; F.J.P. Huijbregts; A. Dams, 1989

² Idem, Drie zaligheden

³ D.P. Blok, De naam de Kempen in Brabants Heem 36 (1984), p. 62-63

Campinia en de kwartieren

De benaming Campinia hield met zekerheid nog in 1310 meer in dan het latere kwartier van Kempenland. Althans volgens de schrijvers van de drie zaligheden. Toch komt in het laatste kwart van de 13^e eeuw een nieuwe benaming op: de Meijerij van 's-Hertogenbosch, waarvan in 1288 voor het eerst sprake is.⁴ De indeling van de meijerij in vier kwartieren moet op zijn laatst uit de eerste helft 14^e eeuw dateren. Toen immers was sprake van: *in villicatione de Oesterwijk*, van: *de meijerij van Sint Oedenrode* en van: *de meijerij van Oerle*.⁵

In tegenstelling tot wat algemeen in de literatuur wordt gesteld, namelijk dat de vorming van de Meijerij en de kwartieren plaatsvond onder Hendrik I (1190-1235), zijn de schrijvers van de drie zaligheden (die ik zeer hoog acht) van mening dat dit in ieder geval later plaatsgreep: de Meijerij (= Campinia) vermoedelijk onder Hendrik II (1235-1248), de kwartieren of ondermeijerijen onder Jan III (1312-1355).

De drielingbalken

Het oudst bekende voorbeeld van een wapenschild met de drielingbalken is te vinden op een zegel van Arnoldus van Beke, schout van Den Bosch die op 8 juni 1266 een oorkonde betreffende Sterksel zegelt.⁶ Als wapen van het Kwartier van Kempenland staat het wapen eerst vast als hofhistoricus Gramaye er in 1610 over schrijft in zijn "*Antiquitates Belgicae*". Het wapen van het Kwartier van Kempenland bestaat uit een zwart schild met drie drielingbalken van goud en een zilveren schildhoofd. Hoogstwaarschijnlijk werden de drielingbalken gebruikt als ambtswapen van functionarissen zoals bijvoorbeeld de Schout en zijn ze later overgenomen door de families van betrokken personen en min of meer verworpen tot geslachtswapen. In de kern kunnen we mijns inziens spreken van een typisch streekwapen voor het gebied Kempenland. Als we kijken naar het verspreidingsgebied van wapens met de drielingbalken, valt op dat dit het ruimere gebied van het oude Campinia is. Waar voorheen Hilvarenbeek gerekend werd tot het ruimere Campinia, wordt Hilvarenbeek vanaf ca 1350 gerekend tot het Kwartier van Oisterwijk.

Wapen van Kempenland

Datering wapen Brouhoven

Het oude domeingoed "goet Broecheven" was voor een groot deel gelegen in de enige van Hilvarenbeek (incl. Diessen en Westelbeers). Het Brouc(k)hoven wapen met de drielingbalken is vermoedelijk ontstaan in de tijd dat Hilvarenbeek en Oisterwijk nog tot Campinia werden gerekend en moet dus met enige zekerheid ouder verondersteld worden dan ca 1350, toen Hilvarenbeek niet meer gerekend werd tot het Kwartier Kempenland. Het wapen mag zelfs als nog ouder worden beschouwd wanneer men de theorie aanhangt dat de kwartieren in de Meijerij reeds eerder werden gevormd.

H.L. van Broekhoven
Schiedam, 8 november 2013

Verspreidingsgebied van wapens met de drielingbalken
(bron: Drie zaligheden Eersel, Duisel, Steensel, p. 65)

⁴ OBNB, nr. 430, vgl nrs. 643, 739 en 842

⁵ J. Galesloot, a.w., p. 177, Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief Leenhof van Brabant, nr. 2 (Stootboek), fol. 48 verso

⁶ OBNB, nr. 303, afbeelding in Corpus Sigillorum Neerlandicorum, nr. 697